

De vinkenbaan Zeerust omstreeks 1980. Deze baan is inmiddels geheel gerestaureerd en ligt zo'n 500 m ten zuiden van de Oranjekom, bij de ingang van De Oase te Aerdenhout. Foto: H. Vader.

Vogeltrek en vinkenbanen vroeger en nu

Hans Vader

Vogeltrek is een intrigerend fenomeen. Lang geleden was daar weinig over bekend en dacht men dat vogels een winterslaap hielden en daarom in die periode uit het zicht bleven. Zo zouden zwaluwen in de herfst in de modder kruipen en pas in het voorjaar weer tevoorschijn komen. Ook dacht men toen dat er vogels waren die van gedaante wisselden, de Koekoek zou 's winters in een Sperwer veranderen.

Onderstaand artikel zal ingaan op wat er inmiddels – door onderzoek aan trekvogels – bekend is geworden over het hoe en waarom van de vogeltrek. Ook komt de historie aan bod van het vogels vangen op vinkenbanen langs de kust en hoe dit oude ambacht nog steeds wordt gebruikt voor ringonderzoek. Speciale aandacht gaat uit naar de ontwikkelingen bij de Vink.

Het ontstaan van vogeltrek

Vermoedelijk is de vogeltrek ontstaan vanaf de laatste IJstijd, zo'n 10.000 jaar geleden. Grote delen van het noordelijke en oostelijke deel van Europa waren toen met ijs bedekt. Vanaf alle hogere gebergtes in Midden- en Zuid-Europa gleden grote gletsjers langzaam naar beneden. De zuidelijke helft van Nederland was toen niet met ijs bedekt, maar er heerste wel een

toendrakilimaat. Mammoet, Eland en Hohenbeer liepen hier rond en er zullen ook wel vogels geweest zijn, zoals ganzen, eenden en steltlopers. De klimaatsverandering zorgde voor hogere temperaturen waardoor het ijs smolt en de gletsjers zich terugtrokken. Vogels die in warmere streken leefden ontdekten snel (omdat ze erg mobiel zijn) dat er nieuwe broed- en voedselgebieden beschikbaar

kwamen. Ze breidden hun broedgebieden naar het noorden uit, maar moesten 's winters weer naar warmere gebieden in het zuiden vluchten. Vooral zangvogels konden onder de barre winterse omstandigheden geen voedsel meer vinden. De vogels die niet wegvluchtten, gingen dood. De wegtrekkers overleefden.

Historisch landschap vol vogels

De mensen zullen waarschijnlijk al vanaf de tijd dat men nog in een berenvel rondliep, wel gepoogd hebben om voor de voedselvoorziening een graantje mee te pikken uit de gigantische berg vogelvlees die jaarlijks in Nederland aanwezig was. In die tijd was Nederland een grillige rivierdelta en het bestond voornamelijk uit getijdenstromen met slik- en zandplaten, grote riet- en veenmoerassen en zeer veel kleine en grotere meren. Vanaf de Veluwe en verder oostwaarts groeiden grote oerbossen en aan de kust was hier en daar een laag duintje. Kortom, een gebied waar vele miljoenen vogels verbleven. Dit zullen voornamelijk water- en moerasvogels geweest zijn.

Vogels vangen met netten

Vroeger zullen de bewoners van Neder-

land jaarlijks likkebaardend naar de enorme aantallen overtrekkende vogels gekeken hebben. Al spoedig zullen zij toen pogingen gedaan hebben om hier een deel van te bemachtigen. De grotere vogelsoorten konden wel geschoten worden, maar voor de kleinere zangvogels werden netten gebruikt. Wanneer precies de eerste netten in Nederland gebruikt werden is mij niet bekend. Er werden wel al vele eeuwen – ook in Nederland – vogels gevangen met netten. Eén van de oudste afbeeldingen van zo'n slagnet is te zien op een oude prent uit 1578, getekend door Philip Galle. Dit slagnet lijkt sprekend op de nu nog op de vinkenbanen in gebruik zijnde slagnetten (Figuur 1).

Hoogtij vinkenvangsten

Vooraf tussen 1750 en 1850 maakte het vangen van Vinken in Nederland een bloeiperiode door. Deze vogelvangsterij was toen niet meer noodzakelijk als voedselvoorziening, maar werd uitsluitend beoefend voor de lol. Wel werden de meeste vogels opgegeten en veelal met vele liters wijn weggespoeld door welgestelde lieden. Zij waren het ook die in die jaren steeds meer buitenplaatsen aanlegden in de duinzoom. De meeste

Figuur 1 - Eén van de oudste afbeeldingen van een slagnet, getekend door Philip Galle in 1578. De vogelaar links onder is bezig een 'rist' te maken door de gevangen Vinken tussen een gespleten tak vast te klemmen. Naar: Johannes Stradanus, 'Vinkenbaan', gravure uit de 'Venationes', editie Amsterdam, circa 1700.

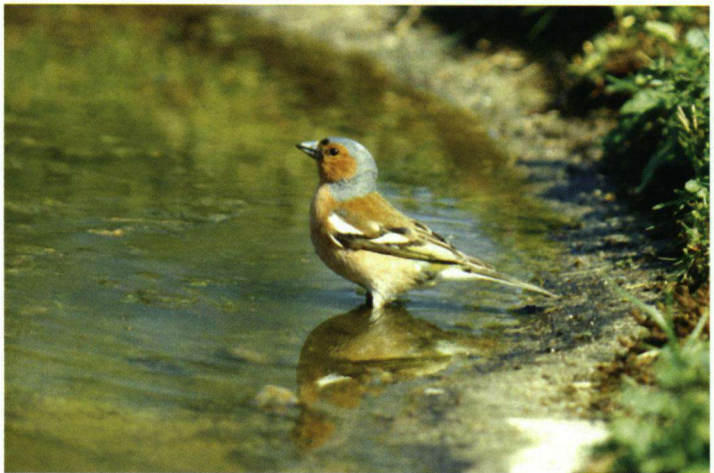

'Gehaamde' lokvinken op de vinkenbaan. Deze lokvogels worden gebruikt om Vinken die in het 'hout' zijn neergestreken naar de grond te lokken, 1965. Foto: H. Vader.

buitenplaatsen hadden toen een vinkenbaan. Zij waren ook vermogend genoeg om één of meer beroepsvinkers in dienst te hebben. Deze vinkers zorgden dat de baan en de lokvogels goed onderhouden werden. In Zuid-Kennemerland waren toen wel zo'n 27 Vinkenbanen aangelegd. Deze waren niet allemaal gelijktijdig in gebruik, maar gemiddeld zullen het er wel vijftien tot twintig geweest zijn. Er werd toen gevangen van eind september tot

eind november. Goede vinkenbanen vingen 4000 à 7000 Vinken per jaar, minder goede banen vingen 2500 à 4000 Vinken per jaar. In heel Zuid-Kennemerland werden 80.000 à 100.000 Vinken per jaar gevangen.

Deze slachting ging vele tientallen jaren door, zonder dat de aantallen merkbaar achteruitgingen. Aan het eind van de negentiende eeuw liepen de vangsten echter terug. Door de vele droogleggingen

Een mannetje Vink
Fringilla coelebs, 1985.
Foto: H. Vader.

Hans Vader bij een mistnet, augustus 1990.
Foto: G. Baeyens.

en de toename van de bossen gingen de Vinken over een steeds breder front vliegen. Vele goede vinkenbanen kwamen in het bos te liggen, zodat de eigenaren besloten om nieuwe banen aan te leggen aan de westkant van de bossen. Toch bleven de vangsten achteruitgaan, waardoor vele vinkenbanen al vóór 1900 gesloten werden. In 1912 kwam de eerste Vogelwet tot stand en in 1933 werd deze zodanig aangescherpt dat dit het einde van de vangsten betekende.

Vogeltrek nu

Aan de vogeltrek nemen nu jaarlijks honderden miljoenen vogels deel. Nederland ligt op de trekroute van de meeste broedvogels uit Scandinavië en alle landen die noordoostelijk van ons land liggen, tot ver in Siberië. De vogels uit die landen hebben een aangeboren trekrichting die varieert tussen zuid en zuidwest. Vooral zangvogels hebben als echte landvogels angst om grote wateroppervlakten over te steken. Zij komen aan de kust van West-Nederland de Noordzee tegen. Vele durven hier niet over te steken en volgen de kust in zuidelijke richting. Dit is gestuwde trek. Uiteindelijk komen de grote vogelscharen dan terecht in landen waar een gematigd of zelfs tropisch klimaat heerst. Sommige vogelsoorten brengen hier de winter door. Voor grote aantallen vogels is Nederland 's winters de eindbestemming. Dit zijn dan vooral de grotere soorten zoals ganzen, eenden, zwanen, meeuwen en steltlopers. De meeste zangvogels trekken verder, onder andere naar

Engeland, Ierland en de landen rond de Middellandse Zee. Een groot aantal vliegt zelfs door naar Midden- of Zuid-Afrika.

Vogeltrekonderzoek

In de loop van de negentiende eeuw rees de vraag hoe men de trekwegen zou kunnen ontdekken. De Deense schoolmeester Hans Christian Mortensen kwam op het lumineuze idee om vogels te ringen. Hij begon in 1899 op grote schaal vogels te vangen en voorzag ze vóór het loslaten van een ring met zijn adres erop. Dit idee sloeg direct aan in vele landen, waar al spoedig diverse ringcentrales ontstonden.

Vanaf 1911 begon men in Nederland met het ringen van vogels ten behoeve van het vogeltrekonderzoek. In het begin werd dit georganiseerd door het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie te Leiden en vanaf 1958 werd dit overgenomen door het Vogeltekstation Arnhem Instituut voor Oecologisch Onderzoek (IOO). In 1963 kwam men tot de oprichting van 'The European Union for Bird Ringing' (Euring). Vanaf 1975 is de Euring Data-bank ondergebracht bij de Nederlandse Ringcentrale (Vogeltrekstation - Centrum voor vogeltrek en -demografie) die nu in Heteren is gevestigd. Nu worden jaarlijks in Nederland zo'n 220.000 vogels van een ring voorzien en verwerkt de Ringcentrale 60.000 terugmeldingen. Door jarenlang ringonderzoek is inmiddels veel bekend over de trekwegen, verblijfplaatsen, broeden en overwinteringsgebieden.

Het onderzoek van Vogeltrekstation Arnhem

Er is vroeger op de talrijke vinkenbanen veel ervaring opgedaan met het vangen van Vinken. Ook het Vogeltrekstation nam in de beginjaren – eind van jaren vijftig van de vorige eeuw – in de buurt van Den Haag weer een oude beroepsvinker in dienst, omdat op zijn oude vinkenbaan veel ervaring en mogelijkheden aanwezig waren om in betrekkelijk korte tijd grote aantallen vogels te vangen en te ringen. Deze vinkenbaan werd toen een officieel ringstation. Hier werden ook flinke aantallen Spreeuwen gevangen. Hiermee werden verplaatsings- en oriëntatieproeven gedaan. Groepen Spreeuwen werden met een vliegtuig naar Zwitserland gebracht en daar geringd weer losgelaten. Aan de terugmeldingen was te zien, dat Spreeuwen die ouder dan één jaar waren hun trekrichting aanpasten, om uiteindelijk toch in de hun reeds bekende overwinteringsgebieden te komen. Anders was het echter met de jonge Spreeuwen die voor het eerst op trek gingen. Zij volgden hun aangeboren kompasrichting en kwamen in een ‘verkeerd’ gebied terecht, waar ze niet behoorden te overwinteren. Hiermee was aangetoond dat vogels die al

een keer op trek geweest zijn, hun overwinteringsgebied onthouden en het vermogen hebben om buiten hun aangeboren kompasrichting om in hun overwinteringskwartier te komen. Zo zijn er verscheidene proeven gedaan om erachter te komen hoe vogels zich oriënteren. De dagtrekkers doen dit vooral op de zon en nachttrekkers op de sterren. Dit is gecontroleerd door trekvogels een gemanipuleerde zonnestand of sterrenhemel aan te bieden. Zij veranderden dan hun koers en vlogen ‘verkeerd’. Bij plotseling optredende bewolking of dichte mist kunnen vogels nog een tijdje doorvliegen op hun ingeslagen koers. Daarna kunnen vogels ook deels overschakelen op aardmagnetisme; dit is echter nog niet voldoende onderzocht.

Vogels vangen en ringen

Inmiddels zijn er weer circa tien vinkenbanen langs de kust, van de Waddeneilanden tot in Zeeland. Met een speciale vergunning, die ontheffing gaf voor een aantal artikelen van de Vogelwet (inmiddels vervangen door de Flora- en faunawet), werden en worden hier nog steeds vogels gevangen om ze te ringen. Aanvankelijk werden grotendeels Vinken

Fred Koning haalt vogels onder het net vandaan en Harm Niesen (rechts) maakt het druilpnet weer gereed voor de volgende slag, 1965. Foto: H. Vader.

en andere vinkachtigen geringd. Later ging men zich steeds meer toeleggen om ook andere vogels te vangen. Dit resulteerde uiteindelijk in een grote variatie van meer dan honderd vogelsoorten. Van 1911-2005 werden in Nederland in totaal 301.370 Vinken geringd, voornamelijk op de vinkenbanen. De aantallen Vinken die jaarlijks gevangen werden, waren vanaf het begin al niet meer te vergelijken met de vangsten tussen 1750-1850.

Landschappelijke veranderingen kunnen hier een belangrijke oorzaak van zijn. Om deze honderdduizenden Vinken te ringen, waren gemiddeld driehonderd ringers in geheel Nederland gedurende 95 jaar intensief bezig met het vangen van vogels. Ter vergelijking: in de achttiende eeuw werden alleen al op de vinkenbanen in Zuid-Kennemerland in drie jaar hetzelfde aantal Vinken gevangen. Jammer dat men toen nog geen vogels ringde...

Vinkenbaan Amsterdamse Waterleidingduinen

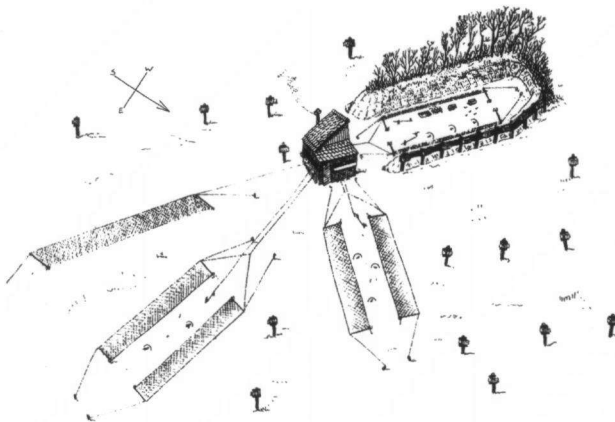
In 1965 werd ook in de Amsterdamse Waterleidingduinen (AWD) begonnen met de bouw van een vinkenbaan. Het was een traditionele baan met een zogenaamd druipnet (Figuur 2). Later werd deze baan uitgebreid met twee open netten. Het terrein van deze vinkenbaan ligt op 1500 m van de kust en was toen nog geheel

boomloos. De 'druip' werd voorzien van een haag dode bomen, het 'hout'. Het 'hout' is bedoeld voor de bosvogels, zoals Vinken. In een boomloze omgeving zullen zij, zeker als er ook nog roepende lokvogels aanwezig zijn, neerstrijken in de dode bomen. Als alles goed gaat komen de Vinken op de grond, waarna ze gevangen en geringd kunnen worden.

De ringgroep AWD is maar een radertje in het grote geheel van de vogelringerij. Maar om aan te tonen dat een lokale ringgroep met hun beperkte middelen toch ook een steentje kan bijdragen aan het vogelonderzoek, werden de door hen verzamelde data nader uitgewerkt. Eén van de soorten waar we daardoor inmiddels meer van weten is de Vink.

Vink

De wetenschappelijke naam voor de Vink is *Fringilla coelebs*. Dit betekent zoiets als 'ongepaarde tijlper'. Dat wil zeggen: de vrouwtjes en mannetjes gaan gescheiden na elkaar op trek. Deze naam klopt, want uit ringonderzoek is gebleken dat er van september tot half oktober meer vrouwtjes- dan mannetjesvinken gevangen worden. Na 20 oktober is het andersom. Dan worden er meer mannetjes dan vrouwtjes gevangen. Bovendien worden vroeg in het seizoen meer jonge dan oude vogels gevangen. De in Nederland

Figuur 2 - Een gemengde vinkenbaan met een zogenaamd druipbaan en drie open netten. De 'druip' is een slagnet dat in opgevouwen toestand in greppeltjes aan weerszijden van de baan ligt, zodat het voor de vogels niet is te zien. Naar een tekening van J. ter Pelkwijk, gemaakt in 1941.

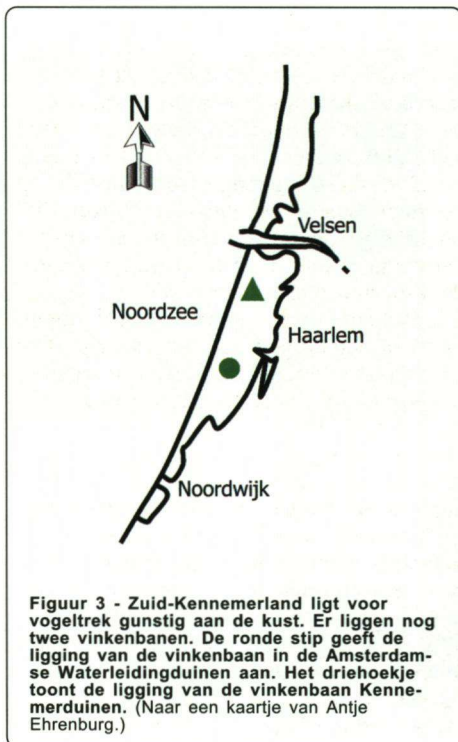
broedende Vinken zijn deels standvogel. De Vink trekt in Nederland door van half september tot en met november en van maart tot en met april.

Dalende trend

In de eerste jaren werden in de AWD tussen de 400 en 700 Vinken per jaar gevangen, daarna trad een vrijwel continue daling in. In 1985 was er nog een eenmalige opleving van 300 Vinken. Daarna zette de daling door. De aantallen gevangen Vinken kwamen nooit meer boven de 150. De laatste jaren blijven de aantallen zelfs ver onder de vijftig exemplaren. Het landschap rond de vinkenbaan is na 1965 drastisch veranderd. De waterstand is sterk gestegen en de golvende helmvlaktes zijn veranderd in al dan niet dicht gegroeide kwelplassen en grote rietvelden. De laatste jaren neemt de 'verstruweling' snel toe. De aanwezige kleine Duindoortjes zijn uitgegroeid tot struiken van twee tot drie meter en overal schieten de wilgen op tot meer dan zeven meter hoog. De oorzaak van de door ons geconstateerde afname bij de aantallen jaarlijks gevangen Vinken werd gezocht in de landschapsverandering. Zelf had ik hier wel mijn twijfels over, want er werden ook steeds minder Vinken gezien. Van andere ringers kwamen echter gelijksoortige berichten, overal was het kommer en kwel bij de Vinken en overige vinkachtigen. Uit de jaarverslagen van de Vinkenbaan 'Van Lennep' in de Kennemerduinen en aanvullingen hierop (schr. med. Fred Cottaar) bleek dat bij hen de aantallen zo mogelijk nog dramatischer gedaald waren dan in de AWD.

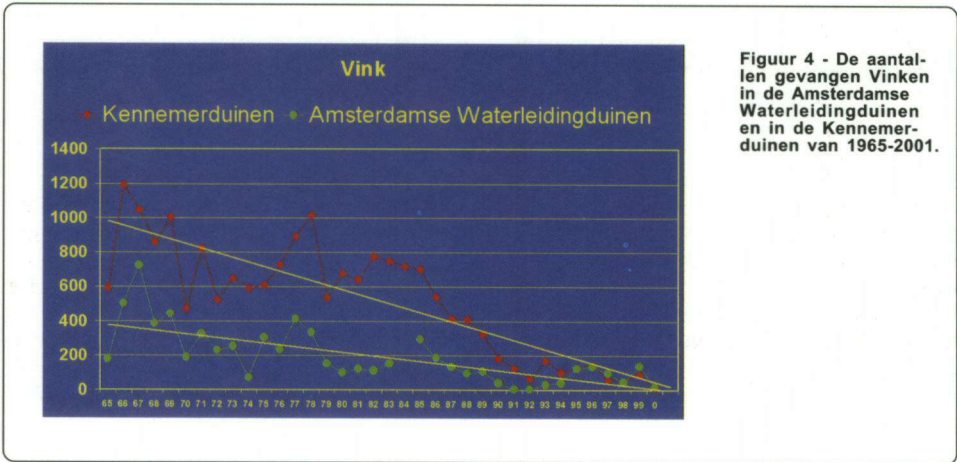
Een Bruine Boszanger *Phylloscopus fuscatus*, gevangen in november 2003.
Foto: H. Vader.

Figuur 3 - Zuid-Kennemerland ligt voor vogeltrek gunstig aan de kust. Er liggen nog twee vinkenbanen. De ronde stip geeft de ligging van de vinkenbaan in de Amsterdamse Waterleidingduinen aan. Het driehoekje toont de ligging van de vinkenbaan Kennemerduinen. (Naar een kaartje van Antje Ehrenburg.)

Vinkenbaan Kennemerduinen

De Vinkenbaan 'Van Lennep' ligt circa 150 m van de kust in een droge duinvallei in de Kennemerduinen, ten noordwesten van Haarlem (Figuur 3). Het landschap is daar de laatste decennia niet of nauwelijks veranderd. Deze vinkenbaan profiteert – door zijn ligging – van de gestuwde trek langs de zeereep. Hier werden altijd meer dan het dubbele aantal Vinken gevangen dan in de AWD, met topjaren van 1000-1200 exemplaren. In 1985 werden voor het laatst meer dan zevenhonderd Vinken gevangen. Daarna ging het ook in de Kennemerduinen steeds slechter, om in 2000 het dieptepunt van dertien Vinken te bereiken. Kijken we naar de grafiek (Figuur 4), dan zien we een min of meer gelijke dalende trend in de Kennemerduinen en de AWD. De achteruitgang van de aantallen gevangen Vinken in beide gebieden verloopt dus kennelijk onafhankelijk van de landschappelijke veranderingen, die in de Kennemerduinen vrijwel niet maar in de AWD wel hebben plaatsgevonden. Er moet dus een andere oorzaak aan ten grondslag liggen.

Opgemerkt dient te worden, dat bij beide vinkenbanen de animo van de vangers voor de Vinken gedaald is. De lage aantallen zijn daar debet aan. Anderzijds zijn de aantallen de laatste jaren nog enigszins geflatteerd, omdat er toen ook nog een aantal vangsten met mistnetten bij zat.

Een mistnet opgesteld tussen de struiken. Vogels die al voedselzoekend van struik naar struik vliegen zien het net nauwelijks, waardoor ze erin vliegen.
Foto: H. Vader.

Wat willen we weten?

Het belangrijkste doel van het ringen van vogels was de eerste vijfenzeventig jaar om door terugmeldingen van geringde vogels een aantal vragen te kunnen beantwoorden, zoals:

- waar vliegt de vogel na het ringen naartoe? In het najaar betekent dit vooral: waar gaan ze overwinteren en in het voorjaar: waar gaan ze broeden?
- via welke route vliegen de vogels en welke tussenstops doen ze aan?
- hoe lang doen ze daar over, met andere woorden, hoe snel vliegen ze?
- hoe oud kunnen die vogels worden?
- trekken mannetjes en vrouwtjes tegelijk weg of gaan ze apart?
- trekken jonge vogels eerder, of juist later dan de oude vogels, of via een andere route?
- wat is de doodsoorzaak van de vogel? (vaak wordt opgegeven hoe men aan de ring is gekomen).

Inmiddels zijn het verzamelen van biometrische gegevens, het monitoren binnen het broedseizoen door een CES-opstelling (Constant Effort Site) en de eigen terugvangsten veel belangrijker geworden. Deze gegevens kunnen onder andere iets zeggen over verblijftijden, plaatstrouw en broedsucces van de lokale vogelpopulaties. Ook op een heel ander gebied verlenen wij onze medewerking. Inmiddels werden al meer dan 6000 monsters van vogelpoep verzameld voor de Erasmus Universiteit Rotterdam. De afdeling Virologie van die universiteit

onderzoekt of wilde vogels mogelijk het griepvirus Influenza A bij zich dragen (het 'vogelgriepvirus').

Grote aantallen

Van zangvogels moeten zeer grote aantallen geringd worden om voldoende terugmeldingen te kunnen krijgen, zodat bovenstaande vragen beantwoord kunnen worden. Bij de Vink is het gemiddelde terugmeldingspercentage van alle in Nederland geringde Vinken 1,5%. Hiervan wordt 1,1% (ruim?) uit Nederland terugmeldend en 0,4% (bijna eenderde) komt uit het buitenland. Tot en met 2001 werden in de AWD 6826 Vinken geringd. Van 57 Vinken is een terugmelding ontvangen. Eigen vangsten binnen één maand zijn niet meegerekend. Deze 57 terugmeldingen zijn slechts 0,84% van het aantal door ons geringde Vinken. Dit is ongeveer de helft van het landelijk gemiddelde. Het aandeel buitenlandse terugmeldingen voor geheel Nederland en de AWD zijn wel gelijk, namelijk 0,41%.

Broedgebied

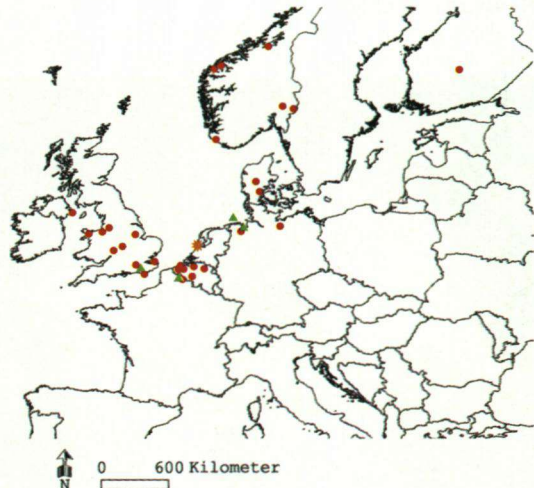
De Vink is één van Europa's talrijkste broedvogels. Uit het ringonderzoek is gebleken, dat hij voornamelijk een kortereafstandstrekker is. De meeste Vinken komen uit Noord- en Noordoost-Europa en overwinteren in West- en Midden-Europa. De in Nederland geringde Vinken komen voornamelijk uit Scandinavië en

overwinteren in West-Europa en op de Britse Eilanden. De terugmeldingen van in de AWD geringde Vinken laten een zelfde beeld zien als hierboven, met één opvallend verschil. Tot heden werd nog nooit een door ons geringde Vink terugmeldend uit Zweden, terwijl Nederlandse Vinken die elders in het land zijn geringd net zo vaak uit Zweden als uit Noorwegen teruggemeld worden. Vermoedelijk berust dit op toeval, want het aantal buitenlandse terugmeldingen bij de 'AWD-vinken' is maar zeer klein. Bekijkken we de terugmeldingsmaanden van de 'AWD-vinken' dan zien we dat in de broedtijd van april tot en met juli de terugmeldingen uit Finland, Noorwegen en Denemarken komen (Figuur 5). Eén terugmelding uit Noorwegen in september zal ook wel een broedvogel geweest zijn. De vinder meldde de Vink als dood gevonden, maar het was onbekend hoelang deze vogel al dood was.

Overwinteringsgebied

De terugmeldingen van de 'AWD-vinken' uit december tot en met februari komen voornamelijk uit Engeland, maar ook uit België en Nederland (Figuur 5). Dit geeft goed aan waar de belangrijkste overwinteringsgebieden liggen. De landelijke terugmeldingen komen ook nog uit West-Frankrijk, Noord-Spanje en Portugal. Dit bewijst dat er soms ook Vinken verder naar het zuiden trekken.

Figuur 5 - Locaties van teruggemelde Vinken die in de AWD gevangen werden. De rode stippen zijn vindplaatsen van in de AWD geringde vinken. De groene driehoeken geven vindplaatsen aan van Vinken die in de AWD gevangen werden met een buitenlandse ring. De oranje ster is de locatie van het ringstation in de AWD. (Naar een kaartje van Antje Ehrenburg.)

Pallas' Boszanger
*Phylloscopus
proregulus*, gevangen
op 4 november 2006.
Foto: H. Vader.

Trekroute

In de trektijd, in maart en van september tot en met november, komen de terugmeldingen vooral uit België en Nederland. Dit zullen deels overwinteraars zijn. De Vinken uit Noorwegen en Zweden en deels uit Finland vliegen via Denemarken, Duitsland, Nederland en België naar het zuiden en steken Het Kanaal over bij Cap Gris Nez voor de oversteek naar Zuid-Engeland. Sommige Noorse Vinken kunnen onder gunstige weersomstandigheden via de zuidpunt van Noorwegen oversteken naar Schotland en Engeland. Een deel van de Finse en Baltische Vinken volgt de zuidkust van de Oostzee en trekt via Duitsland naar Nederland en verder.

Buitenlandse ringen

Een enkele keer wordt in de AWD een Vink

met een buitenlandse ring gevangen. Dit waren één Engelse, twee Helgolandse, één Noord-Duitse, één Baltische en één Belgische ring. Deze ringplaatsen passen goed in het landelijke plaatje van de terugmeldingen.

Vindomstandigheden

Van de negen in de AWD zelf teruggemelde vinken kwamen er vijf uit een braakbal van een Ransuil. De ringen zijn gevonden in maart, begin mei en december en de Vinken zullen dus vóór die tijd gegeten zijn. Waarschijnlijk zijn het overwinterende Vinken geweest, die een maaltje vlees geleverd hebben aan de overwinterende Ransuilen. Vier Vinken zijn door ons teruggevangen, tussen een maand en vier jaar na het ringen. Uit overig Nederland zijn twintig 'AWD-

Twee gevangen
Braamsluipers *Sylvia
curruca*. Het exemplaar
rechts is ouder dan één
kalenderjaar, het
exemplaar links is nog in
het eerste kalenderjaar.
Foto: H. Vader.

vinken' teruggemeld. Bij elf Vinken is 'dood' opgegeven, acht Vinken zijn gecontroleerd door ringers en één zat in een braakbal van een Ransuil. De negen Belgische terugmeldingen betroffen acht terugvangsten door ringers en één Vink werd gekooid.

Uit Engeland kwamen tien terugmeldingen, hiervan zijn zes Vinken gecontroleerd door ringers en bij vier Vinken is 'dood' opgegeven. De enige uit Finland teruggemelde Vink was dood. Uit Noorwegen kwamen zes terugmeldingen, hiervan is één Vink gecontroleerd door een ringer en vijf Vinken waren dood. Ook de twee uit Denemarken teruggemelde Vinken waren dood.

Bij de als dood teruggemelde Vinken is soms de doodsoorzaak opgegeven. Dit was viermaal gedood door een kat, driemaal gedood in het verkeer en driemaal tegen een raam gevlogen.

Leeftijd

De meeste terugmeldingen van Vinken kwamen binnen een jaar. De oudste meldingen waren zes, zeseneenhalf en ruim zeven jaar oud. De zevenjarige Vink werd in Engeland gecontroleerd door een ringer en zal dus nog wel ouder geworden zijn. De oudste in Nederland geringde Vink werd ruim tien jaar oud.

Samenvattend

Al vóór 1900 gingen de vangsten van de Vinken al zo drastisch omlaag, dat vele vinkenbanen gesloten werden. Waarschijnlijke oorzaak hiervan waren de grote landschappelijke veranderingen in

West-Nederland. Vanaf 1965 lopen de aantallen Vinken, zowel in de Kennemerduinen als in de Amsterdamse Waterleidingduinen successievelijk achteruit. Dit gebeurt kennelijk onafhankelijk van de landschappelijke veranderingen, die in de Kennemerduinen vrijwel niet en in de Amsterdamse Waterleidingduinen wel hebben plaatsgevonden. Kortom de aantallen Vinken zijn drastisch gedaald en hier zijn geen duidelijke oorzaken voor aan te wijzen. Opvallend is hierbij, dat ook de aantallen overige vinkachtigen, zoals Kepen, Groenlingen en Fraters, maar ook een soort als de Ringmus enorm gedaald zijn.

Er zijn honderdduizenden geringde Vinken nodig om voldoende terugmeldingen te krijgen, waarmee betrouwbare uitspraken te doen zijn over trekroutes, broed- en overwinteringsgebieden. Toch kunnen we met de 57 terugmeldingen van ons Vogelringstation Amsterdamse Waterleidingduinen al een tipje oplichten van de sluier van het leven van de Vink. De uitkomsten passen goed in het gehele plaatje van de in Nederland geringde Vinken.

Wat de oorzaak is van de door ons waargenomen daling in het aantal gevangen Vinken blijft voorlopig duister. Zoals zo vaak blijven er nog vele vragen over, zoals:

- Vliegen er werkelijk veel minder Vinken over West-Nederland naar het zuiden of is misschien de trekstroom verlegd ?
- Of blijven de Vinken, net als de Bonte Kraaien, veel meer in hun geboorteland?

Waterrietzanger *Acrocephalus paludicola*.
Foto: H. Vader.

Een Grote Karekiet
(rechts) en een Kleine
Karekiet
gevangen
in augustus 1994.
Foto: H. Vader.

- Gaat het misschien slecht met de broedpopulatie van de Vink in Scandinavië?

Dit zijn tal van vragen waar ik geen antwoord op heb. Wel is vast komen te staan, dat het zogenaamde 'vrije ringen' op de Vinkenbanen (dat wil zeggen niet projectmatig vangen) in ieder geval een dramatische achteruitgang in de aantallen gevangen Vinken aan het licht heeft gebracht.

Dankwoord

Zonder de inzet van de medewerkers van het Vogelringstation Amsterdamse Waterleidingduinen had dit artikel niet geschreven kunnen worden. Het Vogelringstation 'Van Lennep' Kennemerduinen wordt bedankt voor de door hen verstrekte vanggegevens. Antje Ehrenburg wordt bedankt voor het nalezen van de eerste versie van dit artikel en de nuttige correcties.

■ H. Vader, 3e Loosterweg 56, 2182 CW Hillegom, (0252) 52 04 44, e-mail: hansvader@hotmail.com

LITERATUUR:

Drent, P.J. (z.j.): In Volle Vlucht, het ringwerk in Nederland; analyse en beleid. Nederlandse Ringcentrale. Instituut voor Oecologisch Onderzoek. Koninklijke Akademie van Wetenschappen, Heteren.

Blok, H. & H. ter Stege (1995): De Nederlandse Vogelnamen en hun betekenis. Z. uitg. Leidschendam/ Waalre

Buijs, R.J. & D.L. Thomson (2001): Overzicht van 90 jaar Nederlandse ringgegevens. Op het

Klapkester Foto: H. Vader.

Vinkentouw. Contactblad van het Vogelrekstation 95: 1-88.

Jaarverslagen Vogelringstation AW duinen. Jaarverslagen Vinkenbaan 'Van Lennep' (Kennemerduinen).

Speek B.J. & G. Speek (1984): Thieme's Vogeltrekatlas. Thieme, Zutphen.

Website van het Vogelrekstation Arnhem: <http://www.vogeltrekstation.nl>.